

ТЕМА 1: Дебати за ценностите

Дидактическа и учебна помощ

Тома Аквински (1225 – 1274)

Докато в света на исляма през 13 век били отбивани влиянията на античната философия и наука върху Арабския Коран, в Европа се случва точно обратното. Тома Аквински, големият теолог на развитото Средновековие, се ориентира силно към Аристотел, Цицерон и Августин и осигурява твърдо място на природното право в западното мислене.

Разумът, част от човешката природа

Тома Аквински, въпреки че на първо място е теолог, започва своята философия не толкова от вярата, а от природния разум с помощта на които всички хора било то езичници или християни могат да разпознаят един и същи естествен свят. (Т 1/19)

Кралската власт като аналог на божията власт

Когато става въпрос за грижата за един “добър живот”, за защита на правдата, за осигуряване на мира, тогава Тома Аквински разчита по скоро на една силна кралска власт, а не на народни събрания като Аристотел и Цицерон. Във всеки случай кралската власт не е ограничена, защото тя е свързана с природния закон, с разума и най – сетне с божията воля (Т 1/20 и Т 1/21)

Кралската власт Тома Аквински си представя по – скоро като власт, която се избира, а не е наследствена монархия. Чрез това е възможно за един народ да прекрати своя договор с краля и да го детронира, когато кралската власт се превърне в тирания. (Т1/22, Т1/23)

Духовна и светска власт

Относно толкова важното за запада съперничество между духовната и светската власт (църква и държава) Тома Аквински заема умерена позиция. Само целта на едно действие или на една общност е решаваща за определянето на адекватна водеща фигура. Като щурман, който дава правилни нареждания на корабостроителя и моряците, за да се достигне до определено пристанище, така и духовното кралство(папата) поема ръководството, за да достигне християнската общност сигурно до вечното блаженство. (Т 1/24)

Но това не значи генерално превъзходство на църквата спрямо държавата, защото докато тя се стреми към земни цели (ценности) като благосъстояние, справедливост и мир за Тома Аквински е дадено адекватното ръководство в кралството. И тъй като държавата възниква от природата на човека, то той има правото си и авторитета от природата, а не от църквата. Тома Аквински тук се позовава на част от писмото до РИМЛЯНИТЕ 13, 1 и 2

“Всеки отдава на управляващите дължащото послушание. Защото няма държавна власт, която да не произлиза от Бог; всяка власт е поставена от Бог.

Който се противопоставя на държавната власт, застава срещу божия ред, а който се противопоставя на него, пропада в Страшния съд.”

“Колко независима е държавата за Тома спрямо църквата, се показва в това, че дори когато хората са заплашени от един тиранин, на папата не е дадено правото за детрониране; а това е всичко друго освен нещо естествено за 13 век.” (МАТЦ, 1986, стр.130)

Йерархическият ред от закони, права и съответно ценности

Бихме отишли твърде далеч, ако тук дискутираме учението на Тома Аквински за различните видове закони:

- *lex aeterna* вечният Божи разум
- *lex naturalis* природният закон
- *lex humana* човешкият закон (позитивното право)
- *lex divina* Божия закон

В определени случаи такива разграничавания и до днес играят роля, особено в:

- Биоетиката (напр. изследването на клетки)
- Етика на икономиката (Пазарът природен закон ли е?)
- Политическата етика (Кога една война е оправдана?) и при
- Отхвърлянето на държавните правила по религиозни причини (Божествен закон)

Обобщение

Авустин е изтъкнал значението на Божествената държава като същинската цел на хората; сигурно имайки предвид и думите на Исус: *“ Моето право не е от този свят. “* (Йоан 18, 36) Тома Аквински не запазва значението на тази цел, а връща хората назад, в свят, който те могат да създадат с помощта на дадения от Бога разум и това е достатъчно за благоденствието им както на този, така и на онзи свят. Обвързаността с определена общност на Земята като предпоставка за достигане на вечното блаженство тук е застъпена в по- малко отколкото в исляма, на който е чуждо разграничаването на държавната от светската сфера. Ислямската държава е Божията държава на Земята и овен нея съществува само територията на войната, на договора или на неверниците.

Срещу това са думите на Исус: *“ Дайте на императора това, което принадлежи на императора, а на Бог това, което принадлежи на Бог.”* (Матей 22,21)